

Aantekeningen uit de nalatenschap van

drs. J.F. van Os

31-12-1925 – 10-04-2021

© 2021 De erven van drs. J.F.van Os
gelicenseerd onder de
Creative-Commons CC BY-NC 4.0 licentie
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.nl>

U kunt

- het werk delen — kopiëren, verspreiden en doorgeven via elk medium of bestandsformaat
- het werk bewerken — herschikken, veranderen en afgeleide werken maken

onder de volgende voorwaarden:

- Naamsvermelding — De gebruiker dient de maker van het werk te vermelden, een verwijzing naar de licentie te plaatsen en aan te geven of het werk veranderd is. U mag dat op redelijke wijze doen, maar niet zodanig dat de indruk gewekt wordt dat de licentiegever instemt met uw werk of uw gebruik van het werk.
- Niet-commercieel — U mag het werk niet gebruiken voor commerciële doeleinden.
- Geen aanvullende restricties — U mag geen juridische voorwaarden of technologische voorzieningen toepassen die anderen er juridisch in beperken om iets te doen wat de licentie toestaat.

Correspondentieadres: Adriaan van Os, email adriaan@adriaan.biz

Berlin Dom

Sauer-orgel
(folder van concerten)

Bielefeld (Westfalen)

kath . St Jodokuskirche

Reuter schrijft (p 117):

1653 verm. H.H.Reinking

1769 toevoeging pedaal, waarsch. door J.P.Moller

1881 dispositieopgave. Het pedaal heeft nog springladen

1912 nieuwbouw

Kas in gewijzigde vorm bewaard gebleven.

Op achterzijde kaart:

Spatbarock-Gehäuse von 1769

Bielefeld, Neustadter Marieenkirche

1967/70 Detlef Kleuker, Brackwede (Westfalen)

Bocholt St. Georg

Excerpt artikel Robert Busskamp in speciaal nummer van Unser Bocholt, genaamd: 786-1486-1986 - 1200 Jahre Christentum in Bocholt - 500 Jahre Vollendung der St.Georg-Kirche (37. Jahrgang, 1986, Heft 3/4)

Eerst komt verwijzing naar Reuter p 246 (met praktisch zelfde inhoud)

1921 Franz Breil, Dorsten, nieuw orgel 50 stemmen.

1945 orgel door oorlogshandelingen verloren.

1950 kwam herstel der kerk klaar. Tot 1960 deed een klein hulporgel van Breil dienst: ca 12-15 registers, 2 man, ped.

1960 Breil, nieuw orgel. Van de 49 stemmen werden er 30 geplaatst. (Pedaal onvolledig, Borstwerk alleen Pr. 4' in front). Electricische reg. en toetstructuur, ingewijd 17-12-'60 door H. Stockhorst, orgeldeskundige van het diocees Munster.

1977 voltooiing van het orgel (uitbreiding tot 49 stemmen), niet volgens origineel plan. In plaats van het Borstwerk kwam er een (groter) zwelwerk. Het pedaal kreeg 2 stemmen minder dan in het oorspronkelijke plan. De nadruk werd iets verlegd naar mogelijkheden voor romantische orgelmuziek. De Pr 4' van het Zwelwerk staat voor de jaloezieën en schakelt automatisch uit, als de kast geheel dicht is.

<u>I. C-g'''</u>	<u>II. Obw.</u>	<u>III. Scwellw</u>	<u>Ped. C-f'</u>
Pr 16'	P 8'	Holz 8'	Unt 32'
Qd 16'	Sptzf 8'	Qd 8'	Prb 16'
Okt 8'	O 4'	Gambe 8'	Sb 16'
Rf 8'	Gedf 4'	Schwebung 8'	O 8'
Q 5 1/3'	O 2'	Praest 4'	Ged 8'
O 4'	N 1 1/3'	Querf 4'	O 4'
Gh 4'	O 1'	Nas 2 2/3'	Nh 2'
O 2'	Sesq 2f	Scwiegel 2'	Mixt 6 f 2'
Nh 2'	Sch 6 f 1 1/3'	Terz 1 3/5'	Pos 16'
M 6 f 1 1/3'	Du 16'	Siffl 1'	Tr 8'
Zi 3 f 1/2'	Schalm 8'	Mixt 5 f 2'	Tr 4'
T 16'	Basson 16'		
T 8'	Hb 8'		
	Clair 4'		
	Tremulant		

Het positief in de kapel (met orgelluiken) is 1983 geleverd door Firma Gebr. Oberlinger, Windesheim:

Manuaal C-f'''

Bd 8' b/d

VdG 8' dc

Pr 4'

Rf 4' b/d

Schwiegel 2'

Krumh 8' b/d

P e d. C-d', alleen ped.koppel

Ettal, Basilica (Benedictijner Kloosterkerk, parochiekerk en Bedevaartskerk), **Hoofdorgel**

?) Johann Georg Horthrich, een orgelmaker uit Schwaben¹

Orgelkas 1768 Simon Gantner²

Dan zou de kas 15 (5) jaar na het orgel zijn gemaakt!

De huidige dispositie zou gelijk zijn aan de oorspronkelijke, met als uitzondering, dat er nu twee pedaalkoppels zijn, ipv een (med.t.pl.). Verder is de omvang van het pedaal vergroot.

Het orgel zou gerestaureerd zijn rond 1960, verm. door Seilhuber (vermoeden Pater David, organist: De kerk heeft steeds contacten gehad met deze orgelmaker, die ook het koororgel heeft geleverd).

Opvallend is, dat er geen tongwerken zijn:

M a n u a a l C-c'''	O b e r w e r k C-c'''	P e d a l C-f, oorspr. kennelijk C-f, nieuwe uitbreidingslade fs-f''' in onderkas.
Prinziaal 8'	Prinziaal 4'	Prinzipl 16' Open Hout, achter orgel
Gedackt 8'	Liebl. Gedackt 8'	Subass 16'
Bourdon 8' tijdje Qd16 geweest: ombouw/verschuiving)	Gamba 8' zelfst. in gr. oct	Octavbass 8'
Salicinal 8'	Quintatön 8'	Violoncello 8'
Nazard 5 1/3'	Spitzflo te 4'	Quintbass 5 1/3'
Octav 4'	Flauto amabile 4'	Octav 4'
Fugara 4'	Octav 2'	Mixturbass
Traversflote 4'	Mixtur 1.3'	
Quinte 2 2/3'		
Octav 2'		
Mixtur 2.5' (kennelijk 2' 5 f)		
Cimbel 1' (niet 1 fach, kennelijk meervoudig		

Cimbelstern

PedalCoplung

PedalCoplung II

ManualCoplung (een schuif onder het benedenklavier, geen naam)

De frontpijpen zijn verlengd. Ze zijn nog oorspronkelijk (niet gevorderd 1914/18)

De klaviatuur is een moderne speeltafel, half in de onderkas ingebouwd.

Koororgel

Jaren 30 van deze eeuw firma Seilhuber. Electriche tractuur, afstandbediening, ingebouwd in de wand (om koorinterieur niet te erg te storen). 12 st, 2 man. en pedaal

vO 11/8'90

¹ vlg. P.Laurentius Koch OSB, "Ettal", Ettal 1989, p 12

E. Kraus schrijft: 1763, Herterich (HO jg 61, p 257) in 'Orgeln' (p 6 en 41): 1763 Johann Georg Horterich

² vlg. tekst ansichtkaart

Flensburg St.Nicolaikerk

1604 Nicolaas Maas

1707-09, ombouw Arp Schnitger

Later ingrijpend gewijzigd. HO jg 25, p 88 (juni'56, f, d, art. CH Edskes, aug '59, Fock)

Freiburg in Breisgau

Het 'Praetorius-orgel'. Zie HO nov en dec'21 en de Matthaëi-uitgave van werken van Pachelbel

In 2de wereldoorlog verwoest.

Georgsdorf Ev. Reformierte Kirche

Zie Schlepphorst

.... Ahrend (& Brunzema?)

Prinzpal 4	frp. oud lood
Quintadena 8	Ahrend, dichtgesoldeerd
Gedackt 8	oud, geen kernsteken, orig.dichtgesoldeerd
Rohrflöte 4	oud, dichtgesoldeerd, 4 kl.p. cil. open
Quinte 3	oud, opzetstukken, komt van elders
Oktave 2	oud
Mixtur	oud
Sesquialtera baß / Diskant	Ahrend
Trompete 8	Ahrend, mahonie tongenblok, ronde koppen
Pedalkoppel	

C-f^{'''}, C-d'

Twee laden, terstenopstelling:

linker-lade moet zo zijn (aantekeningen waren incompleet)

b fs d c e gs c' e^{'''} c^{'''} gs^{'''} e^{'''} c^{'''} gs' e' fs' b' d^{'''} fs^{'''} b^{'''} d^{'''} B Gs Fs E D C

Rechter idem: Cs Ds F G A H ds^{'''} h^{'''} g^{'''} ds^{'''} h' g' f' a' cs^{'''} f' a^{'''} cs^{'''} f^{'''} cs' a' f cs ds g h ds'

Mxt

C	1	2/3	1/2
c'	2	1 1/3	1
c''	4	2 2/3	2

Sq

C	1 1/3	4/5
c'	2 2/3	1 3/5

Eén nieuwe spaanbalg

14/2'98 met A.Janssen

Grauhof

Treutman 1734 - 37, Barok-kloosterkerk

3 man. , uitgebreid ped. met Poasaune 32'

"Enige bewaard gebleven ogel , dat de Noord- en Zuid-duitse orgelstijlen uit tijd van J.S. Bach verenigt.

Opmerkelijk de klanken van de 16', 8' en 4' strijkers, die belangrijk zijn voor de werken van J.S.Bach"

(folder concert H.Vogel)

Hochelten St Vitus

- 1770 J. Courtain. In het rapport van Legêne over Drempt geeft hij deze dispositie. Het zou C's eerste orgel zijn.
B8 Fltr8 P4 Db12 Flg2 Lar 11/3 Sq (c' 2 st) Mxt 3 st (rep f,f'), Cmb 2 st (rep f,f') T8b/d
- 1972 Orgelbau Willi Peter Köln-Mühlheim, "restauratie, reconstructie en toevoeging vrij pedaal" (folder W.Peter over dit en andere orgels), mensuren M.Halverscheidt (staat - geloof ik - bij orgel aangegeven)

Het orgel heeft machaanische toetstracuur (klaviatuur links in orgelkas), verm. electriche registertracuur en is bovendien nog geheel electricch te bespelen vanuit een vrijstaande speeltafel op de galerij onder het orgel.

Situatie electr. speeltafel vlgs folder:

Manuaal C-d'''	Pedal C-f'
Bourdon 8	Subbaß 16
Fl. trav. Disk 8	Gedacktbaß 8
Prestant 4	
Flote 4	
Cornettin 1-2 f 2 2/3	
Doublette 2	
Larigot 1 1/3	
Mixtur 2 f 1'	
Cimbel 3 f 1/2'	
Trompete 8	
Voxhumana disk 8	
Tremulant	

Situatie klaviatuur aan het orgel:

Manual C-d'''	Pedal C-c' (in volgorde reg.knoppen)
D. Flute travers 8'	(geen)
Praestant 4'	
Bourdon 8'	
Flûte 4'	
Cornettin 1-2 F	
Doublette 2'	
Larigot 1 1/3'	
Mixture 2 F	
Cymbale 3 F	
D. Trompete 8'	
B. Trompete 8'	
D. Voix humaine 8'	

Dat zou betekenen, dat de pedaalregisters alleen electricch zijn te bedienen.

vO/AJ 11/4'96 (ook gegevens in later verloren gegane agenda)
Koster Vandenbroek (toen geen contact mee gehad)

Isselburg, Evang.Kirche

1832 of 1840 Nolting-orgel, Herngreen is er organist

Neuenhaus, Ev. Lutherische Kirche (Gr.Bentheim)

- 1688 Van dit orgel afbeelding bij Schlephorst.
- 1823 Quellhorst. Bij klaviatuur: "Georg Heinrich Quellhorst Oldezaal A.D.1823". Voor de oorspr. disp. zij verwezen naar Schlephorst.
- later Omgebouwd? Het binnenwerk is hier niet meer aanwezig. De Quellhorst-lade van het onderwerk, alsmede een deel van de klaviatuur zouden zich thans bevinden in Wilsum.³
- 1993 Führer. Nieuw orgel in oude kas, grotendeels naar de Quellhorst-dispositie met nederlandse reg.namen:
M a n u a a l	O n d e r w e r k	P e d a a l
Prestant 8 voet	Prestant 4 voet	Subbas 16 voet
Bourdon 16 voet (oorspr. alleen in dc)	Holpijp 8 voet	Octaav 8 voet
Fl traver 8 voet	Waldfluit 2 voet	Bazuin 16 voet (was er oorspr. niet)
Gedekt 8 voet	Ged fluit 4 voet	Trompet 8 voet
Octaav 4 voet	Cornet 3 st	
Quinte 3 voet	Dulciaan Bas/Disc 8 voet	C-f''' C-d'
Doesfluit 4 voet		
Octaav 2 voet	2 ped.k.	Klav. rechts
Mixtuur 5st	Man.k. b/d	
Trompet Bas/Discant 8 voet		

vO/Alb.J 14/2'98

³ . Alle hist. gegevens: Mededelingen Albert Janssen.

Ottobeuren Abdijkerk.

Dreifaltigkeits-Orgel en Heilig-Geist-Orgel

1755-66 Karl-Joseph Riepp, Dijon, nadat in 1754-55 het koorgestoelte en de orgelkasten waren ontworpen door Riepp, Joseph Christian von Riedlingen en Martin Hormann von Villingen 1).

Op naamplaatje Dreifaltigkeits-orgel staat 1759-64.

Oorspronkelijk wilde men een centrale speeltafel.

Daarna ontwierp R. 2 koororgels, het grotere aan de Evangeliezijde. Uiteindelijk kwam het grote orgel aan de Epistelzijde.

Riepp bouwde het grote Dreifaltigkeits-Orgel naar frans dispositievoorbeeld, met enige toevoegingen in de stijl van zijn Zuid-Duitse collega's (Gabler): enige extra 8 voeten, een grotere pedaaldispositie en een groot uitgebouwde Mixtuur (volgens Smets. Zijn die dan later verkleind?). De beide discant klavieren kregen er een gemeenschappelijke bas bij.

Ca 1785 verhoogde Riepps leerling Holzhay de stemming der orgels 2). De roeren van de gedekten zijn daardoor duidelijk te kort.

In de 19de eeuw vonden diverse reparaties plaats.

1914 restauratie Dreifaltigkeits-Orgel G.F.Steinmeyer & Co,

1921-22 restauratie Heilig-Geist-Orgel idem.

1) tenzij anders vermeld zijn de historische gegevens ontleend aan Paul Smets, Die Orgelwerke der Abtei Ottobeuren, Mainz 1959. Er is een zeer uitvoerig artikel van Jurgen Eppelsheim in Ars Organi, Juni 1984 (of Juni 1985?) (Med. ter pl.)

2) mededeling ter plaatse

Ottobeuren, Dreifaltigkeitsorgel (Epistelzijde)

"1759-1764 Karl Riepp Dijon. In ursprunglichen Zustand wiederhergestellt 1914 G.F.Steinmeyer.U.Co. Kgl. Bayer. Hof-Orgel-U-Harmonium Fabrik in Ottingen Bayern".

Dispositie (aantal toevoegingen naar Smets, volgorde lade alleen gecontroleerd bij Positif, Discant lade):

Manua l	Positiv	Recit	Pedal
C-d'''	Bas-lade C-fs' Discant-lade g-d'''	g-d'''	C-c'
Copel 16'	Princip 16' (dc) 3)	Cornet Rect (5 f)	Princip 16'
Princip 8'	Octav 4'	(af g)	Copel 16'
Flauta 8'	Flauta 8' (b/d)		Octav 8'
Copel 8'	Copel 8' (b/d)	E c h o f-d'''	Gamb 8'
Salicet 8' 1)	Gamb 4' (b/d)		Quint 6'
Gamba 8' 1)	Flet 4'	Copel 8'	Flet 4'
Prestant 4'	Nazard 3' (b/d)		Flet 4'
Flet 4'	Quart 2' (b/d)	Larigot (3' en 2')	Mixtur(3',3f)
Quint 3 (Nazard)	Terz 1 1/2'(1 3/5,b/d)	Tertz (1 1/2 en 1')	Bomba 16'
Tertz 3' (3 1/5)	Quinte 1 1/2' (b/d)	Hobo 8'	Trompet 8'
Waldflet 2'	Fornit (b:5f/dc:5-6 f)		Trompet 4' 4)
Tertz 1 3/5'	Trompet 8' (b/d)		
Cornet (5 f. af c')	Clairon 4' (b/d)	B a s (voor Echo en Recit)	
Mixtur (4 f) 2)	Cromor 8' (b/d)	C-fs' (Echo: tot e)	
Cimbel (4-6 f) 2)	Voxho 8' (b/d)		
Trompet 8'		Copel 8'	
Clairon 4'	Flet 4'	Quint 3'	
		Quart 2'	
		Tertz 1 1/2'	
		Hobo 8'	

1) Salicet zachter dan Gamb

2) Mxt en Cimb beide met 5 1/3

3) g-b (h?) gedekt

4) staat niet op overzicht reg.knoppen. Hoe zit dat?

Tremolo dous (Man, Recit, Echo)

Tremolo Forte (idem)

Tremolo dous (Pos.)

Tremolo Forte (Pos.)

Schuifkoppel (Pos. aan Man.)

Geen pedaalkoppel

Frontpijpen uit allerlei registers.

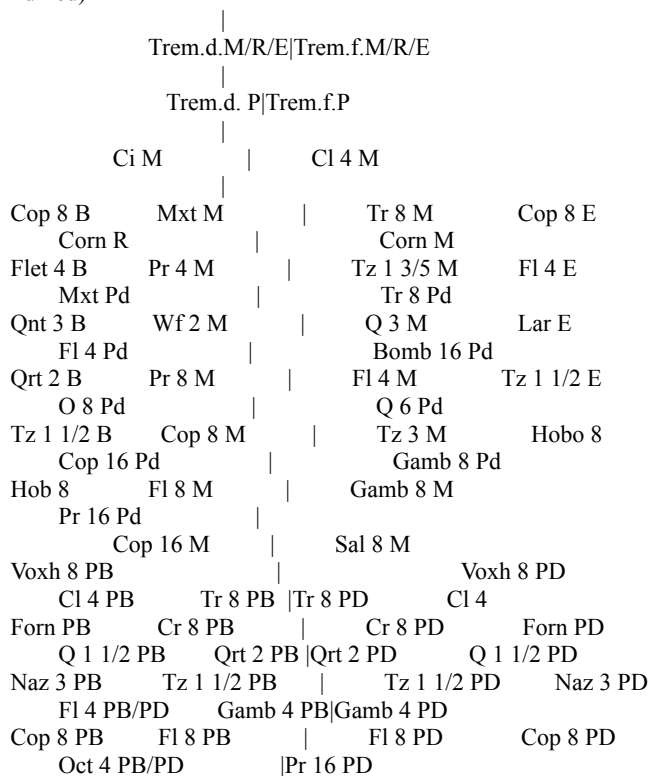
Opstelling: Aan de Epistelzijde. Zie foto's. Van de twee positief kassen is de discant kas rechts van de klaviatuur (koorzijde), de bas links (zijde schip kerk; Men kan niet de terminologie Oost/West gebruiken: De basilica is niet georiënteerd!)

Laden positief chromatisch, overige ladenindelingen onbekend.

Indeling registerknoppen:

(Ik gebruik deze afkortingen:

M Manual
 PB Positif Bass
 PD Positif De
 R Recit
 E Echo
 B Bas (voor R en E)
 Pd Ped)

Ottobeuren, Heilig-Geist-Orgel

Manual C-d''' Positiv C-d''' Pedal C-c'

(alle reg. hier doorlopend)

Principal 8'	Prestant 4'	Principal 16'
Copel 16'	Copel 8'	Copel 16'
Copel 8'	Flauta 8'	Flauta 8'
Flauto 8'	Flet 4'	Flet 4'
Salicet 8'	Quint 3'	Quint 3'
Gamba 8'	Doublet 2'	Fagot 8'
Octav 4'	Mixtur (4 f)	
Flet 4'	Cornet (3 f, vanaf g)	
Doublet 2'	Schalmey 8'	
Mixtur 4 fach (met 5 1/3)		
Cimbal 3 fach (zonder 5 1/3)		
Cromon 8'		

Tremolo dous (zit bij de pos. registers)

Kistpedaal (toetsen nieuw)

Schuifkoppel

Opstelling: Aan de Evangeliezijde, positief in twee kassen, in een de bas de andere de discant, chromatisch. Zie verder foto's

Klaviatuur: Indeling reg.knoppen:

	O 4	Ci	
	Fl 4	Mxt	
Fl 8?	Pr 8	Db 2	Fag 8
Cop 16?	Cop 8	G 8	Fl 4
Pr 16?	Fl 8	Sl 8	Q 3
	Cop 16	Cr 8	

	Pr 4		
Fl 4			Corn?
	Cop 8	Sch 8	
Fl 8			Mxt
	Trem ds	Db 2	
		Q 3	

Ottobeuren, Maria-orgel

1957 C.F.Steinmeyer & Co, Ottingen.

Dit orgel zonder kas, heeft 3 manualen met mechanische tractuur (pijpwerk boven de hoofdingang) en 2 met elektrische tractuur (pijpwerk aan zijanten schip der kerk). Zie verder Smets. Er was voor de bouw van dit orgel op deze plaats een orgel, dat 4 registers van Riepp bevatte, van onbekende herkomst: R. heeft nooit zijn plan hier een groot orgel te plaatsen, kunnen uitvoeren. Of deze 4 registers weer zijn geplaatst of naar een andere plaats verhuisd, weet ik niet meer (med. t. pl.)

vO 12/8'90

Paderborn Dom

Turmorgel, Chororgel en Kryptaorgel

1948/1959/1972 open fronten, electr. tr. Zie boekje Paderborn

Veldhausen Ev. Reformierte Kirche

1793	Jakob Courtain-orgel
XIX	wijzigingen
1917	frontpijpen gevorderd
1952	restauratie Paul Ott, toevoeging vrij pedaal
1966	Gebr. Reil, herstel na kerkbrand. Nieuwe frontpijpen, vernieuwing klavier, ped.klavier, mechaniek, windvoorziening, geen disp.wijziging
1991	Restauratie door L.Verschuere Heythuysen, onder advies van H.Vogel en bemoeienis van O.Wiersma

M a n u a l

Principal 8 v	1793 / 1991
Rohr flute 8 v	grd. 1793, Gr Oct eiken en enkele p 1991
Flute trav: disc 8 v	1991
Petit Bourdon 8 v	1991, C-H eiken
Praestant 4 v	1793 / 1991 (tot Gs in front)
Quint 3 v	1793 / 1991 Prest.mensuur
Quart 2 v	1991 wijd open cil
Doublette 2 v	1793 / 1991
Terz 1 3/5 v	kl. deel 1793, rest 1991, Pr.mensuur
Mixtur 4 st	1793 / 1991
Cymbaal 3 st	1991
Trompet 8 v bas / disc	1991, geënt op XVIII Rijnl.factuur

C-f", C-f aangeh. (Jongepier geeft g)
1/6 komma (c-fs, overige qnt rein)

Mixtur					Cymbaal			
C	1 1/3	1	2/3	1/2	C	1/2	1/3	1/4
c					c	2/3	1/2	1/3
f	2 2/3	2	1 1/3	1	f	1	2/3	1/2
c'					c'	1 1/3	1	2/3
f'					f'	2	1 1/3	1
c''					c''	2 2/3	2	1 1/3
f''					f''	4	2 2/3	2

Klaviatuur links, zwarte ondertoetsen, witte bovent.

"I.L. van der Velde MDCCXCIII DEN 13 JANUARY" (was schoolmeester en organist)

vO 14/2'98 (met A.Janssen)
HO '92 p 133 vv (JJ), belangrijkste hieruit overgenomen.